

جایگاه برنامه تنظیم خانواده در جهان

دکتر علی اکبر زینالو

برگرفته از نشریه :

PROGRESS OF NATIONS

مناطق و کشورها	زایمان
آفریقا	۶/۵
خاورمیانه و آفریقای شمالی	۵
آسیای جنوبی	۴/۴
آسیای شرقی و منطقه پالینیک	۲/۶
آمریکای جنوبی	۳
آمریکای مرکزی	۳/۵
کشورهای صنعتی	۱/۸
متوسط جهانی	۳/۴
کشور ایران	۶/۱

متوسط تعداد زایمان فرزند زنده برای هر زن

(Total fertility Rate)

این جدول راهنمای خوبی برای درک این مطلب است که کشورها همگی درصدد آن هستند که وضع

در کشورهای در حال توسعه از هر ۵ حاملگی تقریباً یک حاملگی بدون برنامه‌ریزی اتفاق می‌افتد، اجرای مناسب برنامه تنظیم خانواده توانسته است مرگ‌ومیر مادران و میزان سقط را کاهش دهد، بیش از ۲۰ درصد موارد مرگ کودکان را جلوگیری نماید و بهداشت و تغذیه میلیون‌ها زن و کودک را بهبود بخشد. این برنامه توانسته است فشار از روی مهمترین منبع اقتصادی جهان که همان انرژی و وقت زنان است بردارد، علاوه بر این قابل دسترس بودن برنامه تنظیم خانواده برای تمام زوجها توانسته کاهش واضح و معنی داری در آهنگ رشد جمعیت ایجاد نماید.

جداول و آمارها در این گزارش متوسط زایمان زنان در مناطق و کشورهای مختلف را نشان می‌دهد :

را بهبود بخشیده به طرف خانواده کم جمعیت حرکت کنند و تدریجاً رشد جمعیت را ثابت نگهدارند. جدول فوق گویای این حقیقت است که هرچه میزان درآمد افزایش یابد تعداد جمعیت خانواده تمایل به کاهش دارد، البته این فاکتور تنها عامل اصلی نیست و واضح است که سایر فاکتورها و نیروها هم قدرت تأثیرپذیر روی میزان و باروری دارد.

مهمترین این نیروها و عوامل مؤثر عبارتند از:

- افزایش میزان سواد جنس مؤنث.
- کاهش میزان و درصد مرگ و میر کودکان.
- در دسترس بودن سرویسهای تنظیم خانواده.

در این مقاله بحث روی موضوع سوم خواهد بود. آیا برنامه تنظیم خانواده منافی برای زنان دارد؟ در جلسه "قله جهان برای کودکان در سال ۱۹۹۰" در رابطه با آموزش تنظیم خانواده و شناساندن وسایل قابل دسترس و موجود به کودکان در پایان دهه اول زندگی توجه خاص به عمل آمد، هرچقدر در رابطه با منافع تنظیم خانواده و فاصله گذاری بین زایمانها آموزش و یادگیری بیشتری صورت گیرد طبعاً راه رسیدن به هدف قوی تر، راحت تر و کوتاه تر خواهد بود، این روش کار می تواند سبب جلوگیری از رشد جمعیت و متعاقباً افزایش انهدام و تخریب محیط زیست باشد.

اجرای امر تنظیم خانواده توانسته سالیانه زندگی صدها هزار زن را نجات دهد، در حال حاضر تخمیناً سالیانه پانصد هزار زن بر اثر عوارض زایمان جانشان را از دست می دهند، حدود ۲۰ درصد این بارداریها و متولدین ناخواسته می باشد، از آنجائی که اکثریت حاملگی های ناخواسته جزء گروه پرخطر هستند، این برنامه می تواند از مرگ نامتناسب تعداد کثیری از مادران آستان پرخطر جلوگیری نماید، همچنین برنامه تنظیم خانواده می تواند بطور مؤثر میزان

سقط های غیر بهداشتی و غیر اصولی را کاهش دهد، روزانه در حدود ۵۰۰۰۰ سقط جنائی در سطح کشورهای در حال توسعه اتفاق می افتد و این امر سبب مرگ یکصد هزار زن باردار در سال می گردد.

- محسنات و توانائیهای برنامه عبارتند از:

(۱) وضعیت کیفی زندگی زنان در کشورهای در حال توسعه بهبود پیدا نموده، در کشورهای توسعه یافته و صنعتی اثرات مثبت آن در دهه های گذشته قطعی بوده است.

(۲) کمک در جلوگیری از تحلیل جسمانی مادران که ناشی از زایمانهای مکرر و نداشتن استراحت و بازسازی جسمانی کافی بین دو زایمان استاندارد اتفاق می افتد.

(۳) کاهش میزان آئمی مادران جهان سوم (نصف زنان این کشورها دچار این عارضه هستند).

(۴) آموزش صحیح تنظیم خانواده و شناساندن ابزار و روشهای اصولی به نوجوانان و دختران سبب می گردد که رشد مناسب فیزیولوژیک جسمانی و روانی پیدا کرده و برای مادرشدن آمادگی کافی داشته باشند همچنین این روش فرصت خوبی به دختران می دهد که تحصیلات و آموزشهای لازم را به پایان رسانند.

(۵) داشتن فرصت بیشتر برای بچه ها تا از محبت مادری بیشتر بهره مند شوند.

(۶) برای کسب درآمدهای بیشتر، فعالیتهای اجتماعی و استراحت بیشتر و بازسازی و تجدید حیات که امروزه تقریباً کلیه مادران در کشورهای جهان سوم و در حال توسعه بشدت از محروم بودن از مزایای فوق در دوران کودکی و نوجوانی خود پشیمان هستند.

منافع برنامه برای کودکان:

که زنان فرصت و انرژی کافی برای چنین کار مورد نیاز نخواهند داشت و طبیعی است که چنین امر طاقت‌فرسا زنان را بطور همیشگی خسته و وامانده و ازکارافتاده خواهد نمود.

تنظیم خانواده یک برنامه چندمنظوره و چندجته است که به سبب بهبود نوع تغذیه مادر و کودک وی و نهایتاً اعضای خانواده می‌گردد، این امر می‌تواند کمک در کاهش میزان بیماری‌ها، تجمع جمعیت در خانواده، به خصوص اگر همراه با فقر باشد کمک به گسترش بیماری‌های سرخک، اسهال، پنومونی که سه عامل مهم مرگ‌ومیر کودکان جهان است بنماید.

روشهای پیشگیری و یا درمان شایع‌ترین بیماری‌های دوران کودکی شامل: تغذیه با شیر مادر، درمان با پودرهای خوراکی (ORS)، قطع به موقع شیر مادر، شستشوی دست مادر و کودک و تهیه، ذخیره و نگهداری سالم غذای خانواده است، همه موارد پیشگیری‌کننده فوق نیاز به دقت و اطلاعات کافی دارد و برنامه تنظیم خانواده می‌تواند این فرصت و دانش را به مادر بدهد تا به وظیفه‌اش عمل نماید.

در کلیه راههای اختصاصی فوق، تنظیم خانواده میتواند کیفیت زندگی کودکان را بهبود بخشد، منافع کمی این روشها نیز قابل توجه است، اکثر مادران می‌دانند که یک کودک شیرخوار نیاز به صرف دقت بیشتر و توجه دقیقتر دارد، اگر مادری بخواهد فرزندی سالم، شاداب، باهوش، بهداشتی، با تغذیه مناسب، دارای اعتماد به نفس و... داشته باشد با رعایت دستورالعمل تنظیم خانواده به آرزوهای خود خواهد رسید.

بارداری و تولد جدید می‌تواند کلیه آرزوها و برنامه‌ها را به هم زده و توجهات جزئی و دقیقی که کودک قبلی نیاز دارد از او دریغ نماید، برنامه تنظیم خانواده می‌تواند پیشرفت ملتها را به طرف اهدافی

این برنامه توانسته سالیانه زندگی چندین میلیون کودک را نجات بخشد، بیشترین سهم اجرای تنظیم خانواده بایستی شامل جلوگیری از موارد زیر باشد:

- زایمانهای پرخطر.

- تولد دو نوزاد به فاصله کمتر از دو سال در یک خانواده.

- بدینا آمدن نوزاد از مادری که دارای چهارفرزند یا بیشتر است.

- تولد نوزاد از مادری که سن وی ۱۸ سال کمتر یا از ۳۵ سال بیشتر است.

کاهش این عوامل پرخطر که تخمیناً ۱/۴ تا ۱/۳ زایمانها را شامل می‌شود می‌تواند از مرگ تعداد نامتناسب و نابجای کودکان جلوگیری نماید. این برنامه توانسته بهداشت تغذیه میلیونها کودک را بهبود بخشد. زایمانهای مکرر یکی از مهمترین فاکتورها و علل سوءتغذیه در تمام کشورهاست، فاصله بین زایمانها نسبت قوی و مستقیم با وزن تولد نوزاد دارد، هرچه فاصله بین زایمانها کمتر باشد میزان تولد نوزادان با وزن کمتر افزایش می‌یابد که نشانه سوءتغذیه داخل رحمی می‌باشد و در سالهای اول زندگی نیز سوءتغذیه ادامه خواهد یافت.

فاصله‌گذاری بین زایمانها به این معنی و منظور است که مادران وقت کافی برای تغذیه کودک با شیرخوار داشته و به موقع از شیر جدا نماید، یکی از دلایل عمده سوءتغذیه و بیماریهای کودکان، قطع زودرس شیر مادر است و یک دلیل اصلی قطع شیر مادر شروع بارداری جدید وی است.

بهداشت تغذیه ممکن است از راههای دیگر نیز به مخاطره افتد، در اکثریت کشورهای در حال توسعه، زنان بطور اعم در تهیه و ذخیره و آماده‌کردن مواد غذایی اعضای خانواده نقش اساسی دارند، حاملگیهای متعدد و با فواصل کمتر به این معناست

گسترش یافته است و اگر تقاضای فعلی ادامه یابد و زنان انتخاب کنند که چند کودک احتیاج دارند و چه موقعی آنان را به دنیا بیاورند، علاوه بر تمام مزایا و فاکتورهای مثبت بیان شده برای مادر و کودک، ما می‌توانیم شاهد آهنگ شد جمعیت به میزان ۲/۳ رشد فعلی باشیم و این به معنی آن است که از حال تا ۳۵ سال آینده (سال ۲۰۲۵) یک میلیون نفر از سقف جمعیت جهان کاسته خواهد شد.

منابع مالی اضافی مورد نیاز تا پایان قرن حاضر که بتواند کلیه زوجها دسترسی کامل به امکانات و سرویسهای بهداشتی تنظیم خانواده داشته باشند در حدود ۲/۵ بیلیون دلار در سال می‌باشد، وقتی اعتبارات مالی کشور، جهت برنامه‌های متعدد دیگر هزینه گردد که ارزش اقتصادی کمتری داشته باشد و با این امر بهای کمتری داده شود می‌توان اعلام کرد که بزرگترین اشتباه اقتصادی قرن بیستم اتفاق می‌افتد و برنامه با شکست روبرو خواهد شد.

که رای سال ۲۰۰۰ پیش‌بینی شده سوق بدهد که این اهداف شامل استراتژیهای است که علاوه بر کنترل جمعیت، بهبود تغذیه، آموزش بهداشت و سلامتی، مسکن استاندارد و بهبود کیفی مواد مصرفی در زمینه‌های مختلف را شامل گردد.

کاهش یک میلیون نفر جمعیت:

علاوه بر مباحثات بیان شده، آماده کردن و در دسترس قراردادن امکانات تنظیم خانواده برای همه عملی بسیار اساسی است به شرطی که:

(۱) رشد جمعیت با این مکانیزمها آهسته‌تر و تحت کنترل در آید.

(۲) فشار بر روی منابع زمینی و اکوسیستم تحت محدودیتهای حساب‌شده و قابل کنترل کاهش یابد.

(۳) توسعه و پیشرفت مستمر اقتصادی و بهداشتی در قرن ۲۱ صورت گیرد.

سرانجام اینکه در سالهای اخیر بطور محسوس مشخص گردیده که تقاضا و درخواست مردم برای استفاده از برنامه‌ها و امکانات تنظیم خانواده

هدف جهانی طرح تنظیم خانواده

تا سال ۲۰۰۰ برای کلیه زوجهای جهان آموزش بهداشت و تنظیم خانواده و امکانات سرویسهای مربوطه باید در دسترس قرار گیرد.